

ISSN 2412-8368

RS Global

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

Scientific Edition

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

3(30), June 2020

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite

Chief editor

Haitham Nobanee.

Ph.D., Professor of Finance, Abu Dhabi University,
The University of Liverpool, The University of Oxford,
United Arab Emirates (UAE)

Editorial board:

Sotnikova Liudmila.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
Financial University, Russia,

Kusainov Khalel.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
State University named after
K. Zhubanov, Kazakhstan,

Umirzakov Samazhan.

Professor, Doctor of Economic Sciences,
New Economic University after T. Ryskulov,
Kazakhstan

Matviyenko Roman.

PhD in Economics, Associate Professor,
National Pedagogical Dragomanov University,
Ukraine

Lytneva Natalia.

Professor, Doctor of Economics,
Orel State Institute of Economy and Trade,
Russia

Rogova Elena.

Professor, Doctor of Economics,
National Research University Higher
School of Economics, Russia,

Arupov Akimzhan.

Professor, Doctor of Economics,
World Economy and International Relations
University, Kazakhstan

Almazari Ahmad.

Professor in Financial Management,
King Saud University-Kingdom of
Saudi Arabia, Saudi Arabia,

Panasenko Svetlana.

Professor in Management and Marketing,
Russian Economic University named after
Plekhanov, Russia

Zaloznaya Galina.

Professor in Economy,
Orenburg State Agricultural University,
Russia

Lina Anastassova.

Full Professor in Marketing,
Burgas Free University,
Bulgaria

Latkov Andrey.

Professor in Economy, RANEPa,
Russia

Mikiashvili Nino.

Professor in Econometrics and Macroeconomics,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Georgia

Stroeva Olesya.

Professor in Economy,
Russian Presidential Academy of
National Economy and Public Administration,
Russia

Amosova Natalia.

Professor of Finance, Finance University,
Russia

Burtseva Tatiana.

Professor in Econometrics and Statistics,
Kaluga State University after K. E. Tsiolkovsky,
Russia

Ramachandran Nithya.

Professor in Finance and Marketing,
IBRA College of Technology,
Oman

Ptashchenko Liana.

Professor in Economics and Management,
Poltava National Technical
Yuri Kondratyuk University,
Ukraine

Alkhawaldeh Abdullah.

Professor in Financial Philosophy,
Hashemite University,
Jordan

Elena Velkova Stavrova

Ph.D. in Economics, Head of Finance &
Accounting Department, Department of Finance
and Accounting Faculty of Economics,
South-West University "Neofit Rilski"-
Blagoevgrad, Bulgaria

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:
Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://rsglobal.pl/>
E-mail: editorial_office@rsglobal.pl
Tel: +4(822) 602 27 03

DOI: 10.31435/rsglobal_ijite
OCLC Number: 1051267688
Publisher - RS Global Sp. z O.O.
Country – Poland
Format: Print and Electronic version
Frequency: monthly
Content type: Academic/Scholarly

CONTENTS

ECONOMY**Маркова Евеліна**АКТИВІЗАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІКИ МАЛИХ МІСТ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ..... 3**Ниязметова Ёкутхон Ботир қизи**МОДЕРНИЗАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ОСНОВНОЙ
ФАКТОР ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКЕ..... 9**Риков В. В.**МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ЯК ОСНОВА ЇЇ МОНІТОРИНГУ..... 14**Рикова Неля Володимирівна**ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮЮЧИХ МЕХАНІЗМІВ ІНТЕГРАЦІЇ КАПІТАЛУ В
КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ)..... 21

ECONOMY

АКТИВІЗАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІКИ МАЛИХ МІСТ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Маркова Евеліна,

аспірант кафедри менеджменту та управління економічними процесами,

Мукачівський державний університет, Мукачево, Україна,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3819-2792>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7143

ARTICLE INFO

Received 15 April 2020

Accepted 07 June 2020

Published 30 June 2020

KEYWORDS

small cities,
structural processes,
development,
decentralization,
market relations.

ABSTRACT

The article is devoted to the study of structural changes in the economy of local urban economic systems of Transcarpathian region in the conditions of deepening of market transformation processes. The main attention is paid to the analysis of structural processes in industrial production and services as priority spheres of management in small towns and urban settlements. The intensity of structural shifts in terms of economic activities is analyzed. An analysis of the dynamics of structural shifts during the analyzed period showed that the most dynamically structural processes occurred in industry, in particular at city-forming industrial enterprises. The activity of small businesses, which today constitute the economic basis of urban settlements, and their impact on urban employment are analyzed.

Citation: Markova Evelina. (2020) Activation of Structural Processes of Small Town Economy in Conditions of Decentralization. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 3(30). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7143

Copyright: © 2020 Markova Evelina. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження структурної трансформації економіки малих міських поселень детермінована їх впливом на соціально-економічний розвиток локальних адміністративних формувань, регіонів та країни в цілому. В умовах децентралізації малі міста, районні центри, селища міського типу стають інтегруючим чинником навколо якого об'єднуються прилеглі сільські поселення, внаслідок чого створюється синергетичний ефект ефективного використання природного, виробничого та людського потенціалу.

Ключовою проблемою розвитку малих міських поселень Закарпатської області, як центрів об'єднаних територіальних громад, є підвищення конкурентоспроможності локальних господарських систем і створення міцної бази для їх сталого економічного розвитку, що вимагає здійснення глибоких структурних перетворень. Це дозволить здійснити перехід від монопрофільної до диверсифікованої економіки міських поселень, активізувати діяльність містоутворюючих промислових підприємств, розширити сферу докладання праці, залучити інвестиційні ресурси для розвитку соціальної і виробничої інфраструктури на місцях, підвищити якість життя міського населення. При цьому вкрай важливим завданням є відновлення діяльності містоутворюючих підприємств, діяльність яких забезпечить стабільні поступлення у місцеві бюджети, створить мультиплікаційний ефект у розвитку взаємоз'язаних виробництв, що використовують місцеві ресурси, покращить умови для мобілізації фінансових ресурсів з метою активізації інноваційної діяльності.

Метою статті є здійснення аналізу структурної трансформації економіки малих міст та селищ міського типу в умовах децентралізації.

Результати дослідження. Економічна трансформація локальних міських господарських систем супроводжується динамічними змінами секторальної структури їх економіки та її адаптації до ринкових умов господарювання. Ці процеси мають суперечливий характер. З одного боку, «протягом останніх років спостерігається низка негативних явищ, зумовлених втратою виробничого потенціалу, низькою інтенсивністю структурних змін, недостатнім рівнем підприємницької активності, невідповідністю існуючої структури економіки регіонів потребам розбудови інноваційної та постіндустріальної економіки». А з другого боку, відбувається неухильний ріст частки самодіяльних форм зайнятості, розвиток підприємництва, різних форм індивідуальної трудової діяльності, сімейних видів ведення бізнесу, які закладають фундамент для розвитку багатокладної економіки. Діяльність нових організаційно-правових форм господарювання поступово орієнтується на виробництво конкурентоспроможної продукції, пошук інвестиційних ресурсів для інновацій, відбуваються серйозні зміни у взаємовідносинах роботодавців та найманих працівників, тобто поступово формується ринковий сегмент економіки.

Складність і неоднозначність процесів, пов'язаних із змінами в секторальній структурі економіки, а також розуміння того, що структурні реформи по суті закладають фундамент для розвитку ринкових відносин, стимулювало науковий пошук оптимальної моделі розвитку економіки країни. При цьому необхідно відмітити, що якщо на початковому етапі структурної трансформації економіки переважали праці макроекономічної спрямованості, то починаючи з 2000 року характер наукових досліджень зміщується в площину регіональної проблематики, тобто рівня, де безпосередньо реалізуються структурні реформи.

Об'єктивний аналіз структурних зрушень економіки малих міських поселень Закарпатської області значною мірою ускладнюється обмеженими можливостями отримання достовірної інформації, на основі яких можна було б оцінювати динаміку структурних зрушень. Офіційна статистика представляє обмежений набір даних по містах обласного значення, окремі дані публікуються по районних центрах. Що стосується селищ міського типу, то така інформація практично відсутня. Враховуючи відсутність достатньої повноти інформації в процесі дослідження динаміки змін секторальної структури економіки малих міських поселень використано дані паспортів населених пунктів, стратегічні документи соціально-економічного розвитку, цільові комплексні програми, що визначають цілі, завдання, пріоритети стійкого розвитку. Аналіз підприємницької активності здійснено на основі моніторингу підприємств, анкетного опитування міських жителів.

Комплексний аналіз змін галузево-секторальної структури економіки малих міст детермінований ринковими трансформаційними процесами вимагає ретроспективного підходу до дослідження розміщення продуктивних сил в Закарпатській області. Важливість історичного екскурсу полягає в тому, що на його основі стає можливою оцінка фактичної ситуації щодо зміни територіальних пропорцій у розвитку окремих видів економічної діяльності та структурних пропорцій, які склалися в минулому в окремих сферах економічної діяльності. Другою важливою методологічною проблемою є забезпечення атомізованого підходу до формування секторальної структури економіки міст обласного підпорядкування, міст районних центрів та селищ міського типу. Це обумовлено тим, що сьогодні диференціація міського простору області по основних економічних і соціальних параметрах настільки суттєва, що виникає потреба у застосуванні спеціальних методів дослідження кожного міського поселення з урахуванням рівня зайнятості, ділової активності населення, інвестиційних можливостей, наявного виробничо-ресурсного потенціалу для здійснення структурної трансформації локальних господарських систем.

Ретроспективний аналіз розміщення продуктивних сил в регіоні показує, що вирішальний вплив на формування галузевої структури економіки міських поселень, а пізніше і селищ міського типу, відіграло розвиток лісопромислового виробництва. Розширення обсягів лісоексплуатаційних робіт, глибока переробка ділової деревини, введення в дію лісопильних підприємств і деревообробних комбінатів суттєво розширила номенклатуру виробництва, забезпечила швидкий розвиток меблевого виробництва, яке функціонувало в усіх малих містах області. Паралельно з цим іде швидкий розвиток машино-, станко- і приладобудування. У

сформованих промислових вузлах міст обласного підпорядкування та селищах міського типу будувались і створювались нові промислові підприємства, внаслідок чого в області на той час функціонувало більше 50 різних галузей промисловості. Їх діяльність суттєво диверсифікувала економіку міських поселень та сприяла формуванню локальних економічних пріоритетів, визначила їх місце в регіональному поділі праці. Зокрема, в містах Берегово та Хуст чітко виділялися 4 пріоритетні сфери господарювання – харчова, легка, деревообробна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, що по суті перетворило їх в індустріальні промислові локальні центри. Місто Чоп розвивалося як важливий залізничний промисловий вузол не тільки області, але й країни.

Що стосується селищ міського типу, то формування їх промислового потенціалу в основному здійснювалося на базі лісної, деревообробної, лісохімічної та целюлозно-паперової сфери. З розміщенням в багатьох селищах філіалів машино- і приладобудівних підприємств та мережі заводів «Електрон» їх економіка поступово перетворювалася із аграрної в індустріально-аграрну. Таким чином, на момент приватизації і акціонування в області був створений потужний промисловий потенціал з диверсифікованою структурою виробництва, представлену станкобудівельною, інструментальною, приладобудівною, радіоелектронною, електротехнічною сферою, підприємствами металообробки. В сукупності з лісопромисловим виробництвом вони сформували галузеву структуру економіки малих міських поселень області.

Розвиток ринкових відносин, приватизація державного майна докорінно змінили структуру економіки області не тільки за формами власності, але і організаційно-правовими формами господарювання та розмірами підприємств. Для оцінки структурних зрушень важливе значення має аналіз зайнятості населення за видами економічної діяльності. Враховуючи те, що основні процеси приватизації у пріоритетних сферах господарювання області, які безпосередньо вплинули на структуру економіки малих міст, розпочалися в 1994 році, доцільним є аналіз змін секторальної структури економіки за досліджуваній період.

Таблиця 1. Зайнятість населення Закарпатської області у пріоритетних сферах господарювання за видами економічної діяльності, тис. осіб*

Сфери економіки	1995 р.	2018 р.	Відношення 2018 р. до 1995 р.
Сільське, лісове та рибне господарства	203,6	128,9	63,3
Промисловість	117,1	58,5	49,7
Будівництво	17,1	28,7	167,8
Транспорт і зв'язок	30,3	26,9	88,8
Оптова та роздрібна торгівля	32,9	92,6	281,5

* Складено автором на основі джерел [5, с. 30; с. 20]

Аналіз маси структурних зрушень, як один із важливих показників динаміки структурних процесів у розрізі основних видів економічної діяльності за 1995-2018 роки засвідчує найбільше значення цього показника у промисловості та оптовій і роздрібній торгівлі. При цьому, як видно із даних, наведених у табл. 1, масштаби структурних зрушень мають різнонаправлений характер – суттєво зменшилась зайнятість у промисловості-50,3 відсотка, та значне збільшення кількості зайнятих у сфері послуг за рахунок інтенсивного перерозподілу працюючих сферу торгівлі +281,5 відсотка. Зменшилася частка зайнятих у будівництві.

Зміни секторальної структури зайнятості детерміновані перебігом змін у галузево-секторальній структурі економіки малих міст регіону, зокрема у їх пріоритетних сферах економічної діяльності – промислового виробництва та сфері послуг. Ці зміни можуть бути проаналізовані шляхом аналізу основних структурних показників діяльності підприємств за їх розмірами та показників роботи промислових підприємств, які характеризують ефективність їх діяльності.

Таблиця 2. Основні структурні показники діяльності підприємств малих міст Закарпатської області за їх розмірами у 2018 році

	Кількість підприємств, од				Кількість зайнятих працівників, осіб			
	Усього	В тому числі			Усього	В тому числі		
		середні	малі	з них мікро-підприємства		середні	малі	з них мікро-підприємства
Малі міста обласного підпорядкування								
Берегово	235	10	225	206	3694	2871	823	415
Хуст	231	9	222	186	2248	1099	1149	495
Чоп	58	2	56	42	920	-	-	104
Малі міста								
Виноградів	527	21	506	475	6963	5492	1471	787
Іршава	200	7	193	170	1841	895	946	439
Перечин	89	8	81	69	1926	1477	449	147
Рахів	249	7	242	210	2646	1447	1199	541
Свалява	210	17	193	170	3920	2948	942	437
Тячів	339	10	329	290	3563	2065	1498	727

* Складено автором на основі паспортів малих міст Закарпатської області та джерела [6, с. 133-142]

Аналіз структурних показників за розмірами підприємств, що відображений у табл. 2, вказує на те, що наслідком приватизації і акціонування стало розукрупнення виробництва, в результаті чого в жодному із дев'яти малих міст області немає великих підприємств. При цьому необхідно підкреслити, що дана тенденція зберігається і сьогодні. Так, наприклад, кількість малих за розмірами підприємств у промисловості зросла із 81,2 відсотка в 2010 році до 87,5 відсотків у 2018 році, мікропідприємств відповідно з 56,7 відсотка до 68,4 відсотка. Дана тенденція характерна і для оптової і роздрібної торгівлі. Якщо у 2010 році кількість малих підприємств у сфері торгівлі складала 95,9 відсотків від їх загальної кількості, то у 2018 році їх частка складала 97,4 відсотка. Суттєво зросла кількість мікропідприємств. Так, якщо у 2010 році їх частка складала 79,6 відсотка, то на кінець 2018 року вона зросла до 87,5 відсотка. Аналіз даних, які характеризують кількісні показники розвитку малих суб'єктів господарювання та зайнятих на них працівників, вказує на існування асиметрії, тобто збільшення кількості малих підприємств у промисловості не супроводжується зростанням кількості зайнятих на них працівників. Так, за аналізований період кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах, що відносяться до категорії малих, зменшилася із 17,8 відсотка до 14,9 відсотка. Що стосується сфери торгівлі, то практично половина працівників, зайнятих у цій сфері, працює на малих підприємствах і кожний четвертий на мікропідприємствах. Із наведеного стає очевидним, що процеси приватизації та акціонування супроводжуються перерозподілом зайнятості із сфери матеріального виробництва у сферу послуг. Ці процеси мають суперечливий характер і не можуть оцінюватися однозначно. З одного боку, збільшення кількості зайнятих у сфері послуг наближає економіку міських поселень до ринкового зв'язку, закладається фундамент для її багатоукладності, а відповідно формується конкурентне середовище. З другого боку, втрата динаміки розвитку промислового виробництва як однієї із пріоритетних сфер міської економіки не компенсується інтенсивним розвитком сфери послуг. Однією із причин такої ситуації є відсутність великих промислових містоутворюючих підприємств, які раніше функціонували у міських поселеннях і здійснювали активний вплив не лише на соціально-економічний розвиток міста, але і сільських поселень. До речі, така ситуація характерна і для області загалом. Якщо, у 2010 році в області функціонувало 6 великих підприємств, то на кінець 2018 року діяло всього три великі підприємства. Відсутність великих промислових підприємств, які володіють потужним мобілізаційним ефектом фінансових ресурсів, призвела до згорання інноваційної діяльності. Кількість інноваційно активних промислових підприємств зберігає чітку тенденцію до зменшення. Так, наприклад, якщо у 2010 році в промисловості активну інноваційну діяльність здійснювали 27 промислових підприємств, то у 2017 році їх кількість складала всього 12, із них лише чотири промислові

підприємства впроваджували інновації у малих містах та селищах міського типу. За аналізований період обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості області зменшився із 72 615,4 тис. грн. до 26 249,6 тис. грн. Згортання діяльності великих підприємств, що виступають у ролі містоутворюючої бази, привело до масштабного вивільнення працівників, зайнятих на великих підприємствах. Якщо у 2010 році на великих підприємствах працювало 9,4 відсотка від загальної кількості найманих працівників по області, то у 2018 році кількість склала всього 5,0%. Таким чином, структурні зрушення в економіці малих міських поселень, що супроводжуються вивільненням значної кількості працівників з ліквідованих і реорганізованих промислових підприємств та їх перерозподілом в інші сфери господарювання суттєво підвищують значення територіально-локальних аспектів політики зайнятості. Саме тому сьогодні на передній план виходить проблема розвитку містоутворюючих підприємств, які здатні здійснити мультиплікаційний впливу розвитку взаємозв'язаних сфер господарювання і забезпечити перехід від монофункціональної до багатофункціональної моделі розвитку економіки малих міських поселень.

В умовах децентралізації влади докорінно змінюється роль, функції, цілі та інструментарій розвитку малих міст. Це обумовлено тим, що в умовах децентралізації управління вони виступають в якості інтегруючого ядра об'єднаних територіальних громад, функціонування яких сьогодні є магістральним напрямом просторового розвитку. Зростання їх ролі як несучої конструкції об'єднаних територіальних громад підсилюється тим, що «вони сильніше, ніж крупні міські пункти інтегровані в життя сільської місцевості, будучи центрами економічного, соціального і політичного життя територій». Ретроспективний аналіз еволюції їх розвитку в Закарпатській області переконливо доводить, що їх вплив історично виходить за межі адміністративних границь, здійснюючи мультиплікаційний ефект на розвиток сільських поселень. В першу чергу це детерміновано їх функціями, суть яких зводилася до обслуговування прилеглих сіл, оскільки в малих містах концентрувалися бюджетна сфера, яка дозволяла підтримувати доступність сільського населення до закладів освіти, охорони здоров'я, об'єктів соціальної інфраструктури тощо. В малих містах були розміщені промислові об'єкти, транспортні вузли, переробні виробництва, які забезпечували життєдіяльність як міського, так і сільського населення. Тому згортання діяльності промислових підприємств, об'єктів соціальної інфраструктури, різних організаційних форм кооперативної їх взаємодії із навколишніми поселеннями призвело до розриву економічних зв'язків і спровокувало масштабне безробіття та трудову міграцію не тільки в малих містах та селищах міського типу, але і прилеглих до них сільських поселень. Звідси об'єктивна потреба в інтеграції природного, виробничого та людського потенціалу сформованих громад з метою активізації структурних змін, мобілізації підприємницької активності населення, гармонізації економічних інтересів суб'єктів господарювання громади на принципах функціонування ринкової економіки.

Економічною основою переходу від автономного міста до агломерації, тобто групової системи населених пунктів, об'єднаних в нові громади, служить розвиток нових організаційно-правових форм господарювання, науково-виробничих об'єднань, різноманітних кооперативних формувань, які забезпечують принципово новий територіально-груповий тип концентрації виробництва і населення. Мова йде про підтримку і стимулювання, в першу чергу, функціонування містоутворюючих промислових підприємств, промислових зон, філіалів в малих містах, приміських зонах, селищах міського типу та сільській місцевості як одному з найважливіших напрямків розміщення продуктивних сил в умовах поглиблення економічної трансформації локальних господарських систем. Реалізація інтегруючої функції малих міських поселень повинна супроводжуватися розвитком міжсекторальних і територіальних форм взаємодії як всередині територіальної громади, так і міжмуниципальних взаємозв'язках. За своєю суттю це відносини емерджентного ефекту, тобто такого результату, отримання якого було б неможливо при відособленому функціонуванні «точкових» контактних структур, замкнутих локальними адміністративними територіальними рамками окремих міських поселень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, ключовою проблемою ефективного функціонування нових об'єднаних територіальних громад є забезпечення економічного зростання шляхом ефективного використання територіально локалізованих ресурсів багатоцільового призначення з метою забезпечення ефективного

функціонування пріоритетних для кожної громади сфер господарювання, що виступають у формі цілереалізуючої ланки, створюючи мультиплікаційний ефект в суміжних і взаємозв'язаних виробництвах.

Безумовно, що найважливішим завданням є відродження промислового виробництва не тільки у малих містах області, але і селищах міського типу в першу чергу підприємств деревообробної та переробної промисловості. Їх діяльність повинна бути спрямована на забезпечення незавершеного виробництва, яке забезпечує отримання додаткового продукту та стабільні надходження у місцеві бюджети. Особливо важливе значення має відновлення роботи деревообробних підприємств у місцях їх високої концентрації в минулому (Великобerezнянський, Міжгірський, Рахівський, Тячівський, Хустський райони).

Налагодження діяльності переробних підприємств дозволить інтегрувати чисельні дрібні особисті селянські господарства і забезпечить їх зв'язок з внутрішніми ринками, підвищить зайнятість сільського населення, мінімізує сезонний характер праці в сільській місцевості і забезпечить доходи сільського населення. Особливо сприятливими є умови для діяльності переробних підприємств у містах Берегово та Виноградово. Значним потенціалом для переробки сільськогосподарської володіють селища міського типу Буштино, Вилоч, Вишково, Королево, Солотвино, переважна більшість міських поселень низинної природної економічної зони. Останнім часом швидкими темпами йде розвиток рекреації та туристичної діяльності в селищах міського типу гірських районів – смт. Воловець, Міжгір'я, Солотвино, м. Перечин та Хуст.

Таким чином, секторальна структура економіки регіону поступово наближається до ринкового зразку, де провідна роль забезпечується функціонуванням містоутворюючих підприємств, які забезпечують умови життєдіяльності міського населення.

REFERENCES

1. Boyko, Ye.I., Voytsekhov's'kyu, V.B., Horyn, M.P. (2000). *Investing in structural reforms of the region's industry*. Lviv.
2. Habrel', M.S., Popadynets', N.M. (2015), "Structural changes in the economy of the regions in the context of Ukraine's European choice," *Regional Economy*, 4, 27-34.
3. Husyeva, M.O. (2015), "Structural Transformations in the Region's Economy: Assessing the Status and Priorities of Structural Correction," *Regional Economy*, 1, 19-26.
4. Dolishniy, M.I., Shevchuk, L.T., Shevchuk, Ya.V. (2004), "Territorial social system as an object of study of the regional economy of Ukraine," *Socio-economic research in transition. Regional social systems*, 3, 3-14.
5. *Transcarpathia in figures in 1995: statistical yearbook*. (1996). Uzhhorod.
6. *Transcarpathia 2018: statistical yearbook*. (2019). Uzhhorod.
7. Lavrova, T.H. (2015), "The role and potential of small cities in the development of the region (for example, the Krasnodar Territory)," *Bulletin of Tomsk State University*, 399, 204-211.
8. Mel'nyk, M.I. (2018), "Institutional support for the development of the IT sector in Ukraine: the main problems and priority areas for improvement," *Regional Economy*, 1, 102-110.
9. *Cities and districts of the Transcarpathian region 2018: statistical collection*. (2019). Uzhhorod.
10. Papp, V.V.; Shevchuk, L.T. (Ed.). (2009). *Structural processes in the economy of regional social systems: theory, methodology, practice*. Lviv.
11. *Work in the Transcarpathian region in 2018: a statistical collection*. (2019). Uzhhorod.
12. Kravtsiv, V.S. (Ed.). (2016). *Territorial development and regional policy in Ukraine 2016*. Lviv.

МОДЕРНИЗАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ОСНОВНОЙ ФАКТОР ПЕРЕХОДА К «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКЕ

Ниязметова Ёқутхон Ботир қизи,

Докторант (PhD) кафедры «Экономика промышленности»,

Ташкентский государственный экономический университет, Узбекистан

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6409-5382>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7144

ARTICLE INFO

Received 20 April 2020

Accepted 16 June 2020

Published 30 June 2020

KEYWORDS

«Green economy»,
renewable energy,
green technology,
energy efficiency,
solar power generation,
wind power generation.

ABSTRACT

The article gives basic concepts about a relatively new economic model of the "green" economy, considers the reasons for modernization of the energy industry as a factor in the transition to a low-carbon economy, shows the pressing problem of environmental pollution due to the use of traditional energy sources and the need to transition to renewable energy sources (RES).

Citation: Niyazmetova Yokutkhon. (2020) Modernization of the Energy Industry as a Major Factor in the Transition to a Green Economy. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 3(30). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7144

Copyright: © 2020 Niyazmetova Yokutkhon. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Введение. «Зелёная» экономика – это своего рода форма новой экономики, переход к которой уже провозгласили многие страны. Организация объединённых наций (ООН) характеризует «зелёную» экономику как экономику, способствующую росту благосостояния населения и снижающую риски для окружающей среды. В качестве общих характеристик «зелёной» экономики выделяют: эффективное и рациональное использование природных ресурсов, снижение выбросов парниковых газов и внедрение новых, «зелёных» технологий [1].

Согласно определению ЮНЕП (программа ООН по окружающей среде), «зелёная» экономика должна повышать благосостояние людей и обеспечивать социальную справедливость, существенно снижая при этом риски для окружающей среды и предотвращая истощение природных ресурсов. Рост доходов и занятости в «зелёной» экономике обеспечивается за счёт государственных и частных инвестиций, направляемых на повышение эффективности утилизации энергии, сокращение негативных последствий хозяйственной деятельности человека.

В качестве основополагающего фактора перехода к «зелёной» экономике выступает модернизация энергетической отрасли, что обусловлено, по крайней мере, тремя причинами:

-непреодолимой значимостью энергетического сектора, играющего стратегическую роль в развитии экономики и обеспечении безопасности на всех уровнях (национальном, региональном и международном);

-усиливающейся тенденцией истощения наиболее доступных и рентабельных запасов традиционных энергоносителей, прежде всего нефти, и роста цен на них;

-фактором глобальных изменений климата, вызванных ростом концентрации в атмосфере парниковых газов, которая международным климатологическим сообществом напрямую связывается с техногенными выбросами, в первую очередь, объектов энергетики.

Энергетика будущего – это экономически и экологически эффективное использование всех возможных энергоресурсов – ископаемого органического топлива, ядерной энергии, возобновляемых источников энергии (ВИЭ), а в будущем термоядерных и других не известных сегодня энергоисточников при применении самых совершенных и энергоэффективных технологий производства, преобразования, транспортировки и распределения энергии.

Результаты исследования.

В настоящее время мировое потребление первичных энергоресурсов оценивается примерно в 13,5–15 млрд т. нефтяного эквивалента в год. Глобальный спрос на энергию увеличивается достаточно быстро – около 3% в год. По прогнозам Мирового энергетического совета (МИРЭС) он будет продолжать расти и уже к 2025 г. мировое энергопотребление может составить более 20,0 млрд т. [2, 3]. Ориентация на нефть, природный газ, уголь, ядерное топливо, которая сохраняется и в XXI в., уже создает определенные экономические и экологические проблемы, над которыми активно работают специалисты практически всех стран.

При существующих объемах добычи и темпах роста энергопотребления в мире известные запасы органического ископаемого топлива по разным оценкам, будут исчерпаны в исторически короткие сроки, как показано в таблице – 1 [4].

Таблица 1. Мировые запасы и добыча основных горючих ископаемых

№ п/п	Ископаемые органические топливо – энергетические ресурсы	Уголь, млрд. т.	Нефть, млрд. т.	Газ, трлн. м. куб.
1	Разведанные запасы	1500	175	171
2	Добыча в мире	5	3,55	3,1
3	Обеспеченность добычи разведанными запасами, лет	300	55	66

Оценочные усредненные данные по выявленным мировым запасам ископаемых органических энергоресурсов на начало XXI в., принимаемые мировым энергетическим сообществом, показывают, что разведанные запасы нефти и газа могут закончиться за 55–70 лет. Тогда как, исчерпание мировых запасов угля оценивается в 300 лет.

Дальнейшее развитие энергетического сектора, связанного только с традиционной энергетикой, являющейся одним из серьезных загрязнителей окружающей среды, способствует также нарастанию экологических катастроф и изменению климата. В настоящее время мир стоит перед насущной необходимостью решить проблему, которая в 2002 г. была сформулирована ООН как «Энергетическая трилемма (Energy Trilemma)»:

1. Обеспечением баланса между воздействием на экологию;
2. Доступом к энергоресурсам;
3. Социальной справедливостью [5].

Одной из главных целей тысячелетия по развитию (Millennium Development Goals) наряду с преодолением бедности и снижением опасности изменения климата является обеспечение чистой и доступной энергией. В 2008 г. Генеральная Ассамблея ООН приняла инициативу «Устойчивая энергетика для всех», которая предусматривает решение к 2030 г. трех важных взаимосвязанных задач:

- обеспечение всеобщего доступа к современным энергетическим услугам;
- повышение эффективности мирового энергопотребления на 40%;
- увеличение доли использования возобновляемых энергоресурсов (renewable energy sources) – ВИЭ в мире до 30%.

Основным направлением модернизации энергетики является развитие так называемой альтернативной (нетрадиционной, чистой или «зелёной») энергетики. Её широкая трактовка

подразумевает использование энергоэффективных технологий, а также экологически чистых, низкоуглеродных источников энергии (включая возобновляемые источники и атомные электростанции), которые все больше вытесняют углеводородные топлива. В свою очередь, в структуре самих этих топлив происходит ускоренное замещение нефти (мазута) и угля природным газом как экологически более чистым источником энергии. Таким образом, диверсификация и декарбонизация выступают приоритетными направлениями модернизации энергетики и, учитывая упомянутую выше ее базисную роль в развитии хозяйственного комплекса, стержнем «зелёного» экономического роста в целом.

Устойчивый и значительный рост инвестиций за последнее время обеспечил ускоренный рост мощностей в сфере мировой альтернативной энергетики. Особенно быстрыми темпами увеличиваются инвестиции в НИОКР в сфере энергоэффективности, вслед за ними с большим отрывом следует ВИЭ, а доли затрат на НИОКР в сфере атомной энергетики и ископаемых видов топлива снижаются. В Японии, странах ЕС, Канаде, а также в странах БРИКС (Россия, Бразилия, Индия, Китай), производство электроэнергии на возобновляемых источниках исчисляется десятками миллиардов киловатт-часов, в США — более 100 млрд киловатт-часов в год. Практически все ведущие страны планируют к 2030 г. достигнуть 30%-ной доли ВИЭ.

Соответственно, за этот период расширился и рынок установок и оборудования для альтернативной энергетики, прогнозы темпов роста которого в ближайшее десятилетие — одни из самых высоких. Здесь следует отметить высокую технологичность, передовой научно-технический уровень многих разработок и оборудования «зеленого» сектора, который хорошо виден на примере Японии, а также ФРГ, ряда других европейских стран, США, Южной Кореи а также стран БРИКС.

В настоящее время получили распространение следующие виды возобновляемых источников энергии:

- солнечная;
- геотермальная;
- ветровая;
- энергия морских приливов и отливов.

Ниже даны показатели развития солнечной и ветровой энергетики в мире за последние годы, приведенные представителями Международных организаций IRENA и WWEA на «Международном конгрессе REENCON–XXI: Возобновляемая энергетика XXI века: энергетическая и экономическая эффективность», проходившем в Москве 5–6 июня 2018 г. (рис-1, рис-2) [6].

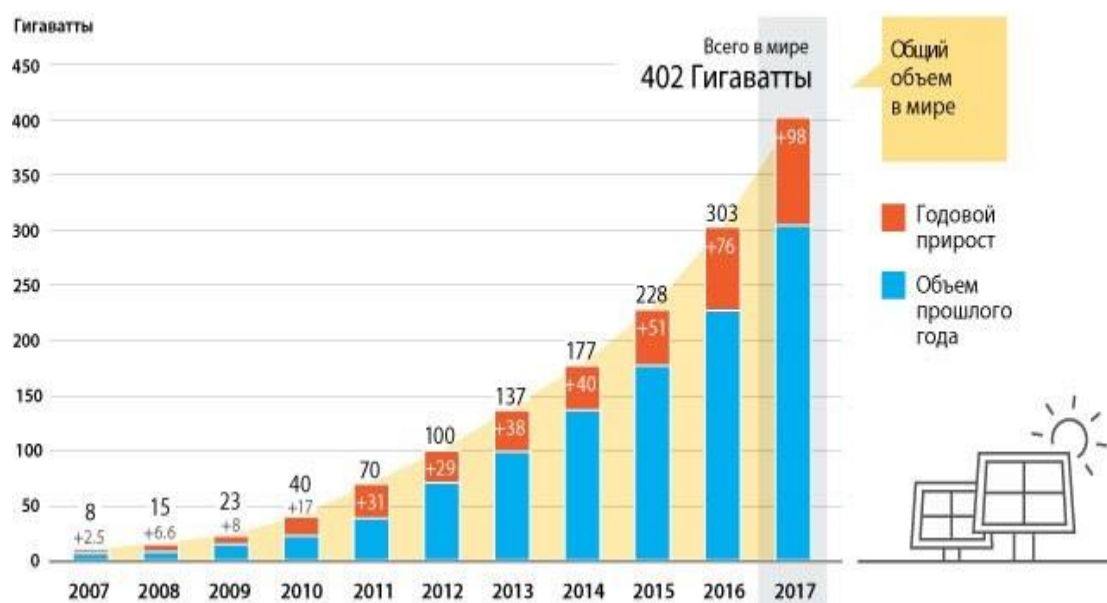

Рис.1. Мощности СЭС за 2007-2017 гг.

За 10 лет мощность СЭС только на базе фотоэлектрического преобразования (ФЭП) увеличилась в 44 раза и превысила 402 ГВт. Выработка электроэнергии выросла за эти годы в 40 раз, а ее себестоимость – снизилась в 10 раз.

При эксплуатации 1 МВт солнечных, ветровых, геотермальных энергоустановок, малых ГЭС при выработке электроэнергии в среднем 2–4 млн кВт. ч в год заменяется до 1–3 тыс. т. ископаемого органического топлива и предотвращается выброс только в атмосферу почти 2 тысяч т. двуокиси углерода, до 15 т сернистого газа и до 2 т. окислов азота в год.

Мощность ВЭС в мире за период 1996-2018 годы выросла в 5,7 раза, а к концу 2018 г. достигла 600 ГВт. Себестоимость производимой электроэнергии снизилась более, чем в 6 раз. Установленная мощность электростанций в мире в конце 2018 г. оценивалась около 6500 ГВт. Установленная мощность АЭС при этом равнялась 350 ГВт, а установленная мощность электростанций на основе ВИЭ – более 2000 ГВт, включая крупные ГЭС. Это – почти 30,8% от общей мощности. В том числе, новые технологии использования ВИЭ: ВЭС, СЭС, Гео ТЭС, МГЭС, биоустановки и т.д.) – около 1000 ГВт, что составляет 15,4% [6].

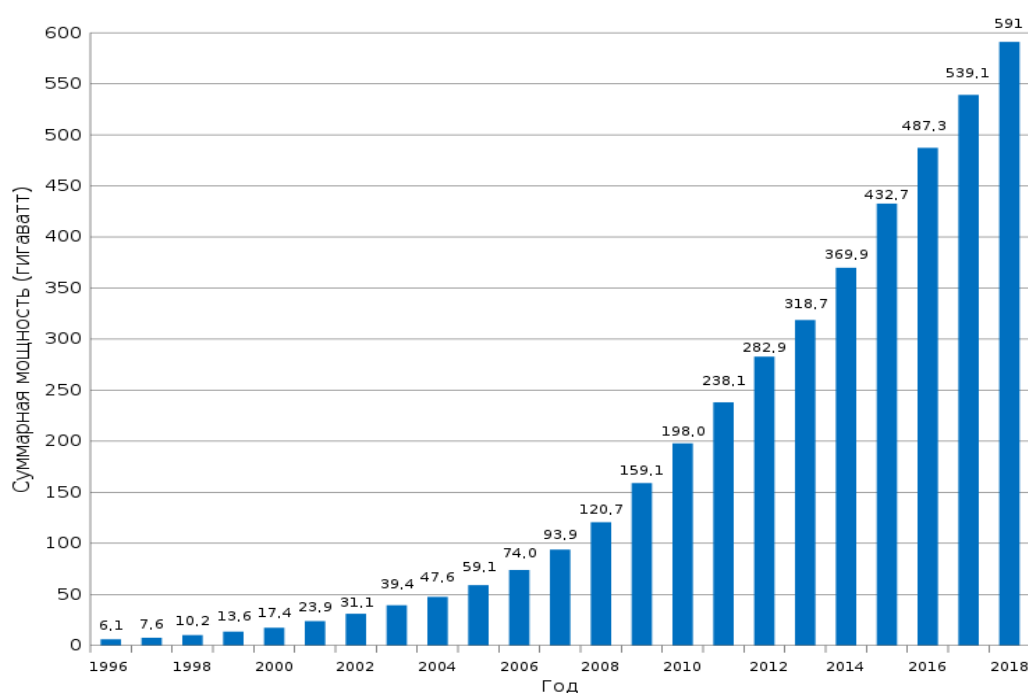

Рис.2. Мощности ВЭС за 1996-2018 гг.

Выводы. Итак, на сегодняшний день можно утверждать о возобновляемой энергетике как конкурентном способе производства электроэнергии. В определенных условиях солнечная и ветровая энергетика становятся достаточно дешевыми технологиями генерации. Разумеется, речь идет о сравнительной экономике современных технологий и новых объектах. Все большее количество городов снабжается электроэнергией уже на 50–70% из возобновляемых источников. Их число увеличилось более чем в два раза за период между 2015 и 2018 годами, с 42 до 101 городов: Окленд, Бразилиа, Найроби и Осло. Более 50 городов из 14 стран объявили о своих программах перехода к 100%-му энергоснабжению за счет ВИЭ.

К сведению, представители американских корпораций Apple, Google, Microsoft, корейской Samsung и ряда других в 2017–2018 гг. заявили, что все офисы, торговые залы, служебные и производственные объекты компаний перешли на 100% энергоснабжение от возобновляемых энергоисточников. Данная политика позволит сэкономить и сохранить ресурсы в больших масштабах, а также ограничить сжигание ископаемых органических энергоресурсов, тем самым сократив выбросы в атмосферу.

Развитие возобновляемой энергетики является механизмом стимулирования развития высокотехнологичной экономики, совершенно новых технологий, новых направлений в науке,

что решает проблемы занятости и создания новых рабочих мест для развития новых отраслей науки и машиностроения, основанных на высокотехнологичных и «экологических» инновациях.

Из вышеупомянутого сделаем вывод, что возобновляемая энергетика является элементом новой «низкоуглеродной», другими словами, зелёной экономической модели энергетики с меньшим неблагоприятным воздействием на окружающую среду. Это позволяет сохранять жизненно важный уклад нашей цивилизации и взять на себя ответственность за будущее наших детей и потомков. Это создаст новую экономическую реальность в связи с экологической повесткой, в которой возобновляемая энергетика должна стать определяющим элементом.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бобылёв С., Захаров В., «Зелёная» экономика и модернизация. Эколого-экономические основы устойчивого развития. Бюллетень Института устойчивого развития Общественной палаты РФ № 60. 2012.
2. Энергетика XXI в. – время действовать. Доклад МИРЭС, 2000.
3. Скиннер, Б. Хватит ли человечеству земных ресурсов: пер. с англ. / Б. Скиннер. – М.: Мир, 1989.
4. Углеродные ресурсы мира / М.В. Голицын, О.Н. Баженова, Н.В. Прониная др. – М.: Наука, 2005.
5. Цифровая энергетика: новая парадигма функционирования и развития. Под редакцией проф. Н.Д. Рогалева. Москва. Изд-во МЭИ, 2019. - 263 с.
6. Материалы «Международного конгресса REENCON – XXI: Возобновляемая энергетика XXI в.: энергетическая и экономическая эффективность». – М.: «Сколково», 5–6 июня 2018.
7. П. Кирюшин «Зелёная экономика»: возможности и ограничения для российского бизнеса. Центр Россия/ ННГ. Droits exclusivement reserves-Ifri-Paris, 2014
8. Российский институт стратегических исследований. Перспективы развития «зелёной» экономики: вызовы для России. Сборник докладов. Москва, 2011.
9. С.Н. Бобылёв, А.Ш. Ходжаев. Экономика природопользования. Учебник. Москва, 2003.
10. Internet resource: <http://greeneconomy.kg/theory/problemsyi-perehoda-k-zelenoy-ekonomike-na-mezhdunarodnom-urovne/>
11. Internet resource: https://www.c-o-k.ru/market_news/gorod-sandiego-gotov-pereytina-100-potrebleniya-vozobnovlyaemoy-energii
12. Internet resource: https://www.c-o-k.ru/market_news/proekt-50megavattnogomorskogo-vetrogenerators-palmy

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА КРИТЕРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ОСНОВА ЇЇ МОНІТОРИНГУ

Ригов В. В.,

аспірант кафедри економічної політики та врядування, Заступник голови КДКА м. Києва,
Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури м. Києва, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8243-6558>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7145

ARTICLE INFO

Received 25 April 2020

Accepted 17 June 2020

Published 30 June 2020

KEYWORDS

economic security,
criteria,
public administration,
monitoring,
international standards.

ABSTRACT

The article examines the existing international standards and criteria of economic security as a basis for its monitoring. It shows that the processes of guaranteeing economic security are urgent in the modern world and include a significant number of procedures. The vast majority of national security strategies implement economic security through radical economic reforms, integration into world security systems, accession to economic unions and organizations. The study proved that the approaches to the criteria of economic security, the use of standards that determine the level of implementation of economic security, indicates the lack of uniform approaches to the tools for monitoring key indicators of resilience to crises and risks of the economic sphere. The author concluded that macroeconomic indicators are considered as indicators that determine the achievement of economic security; indicators of socio-economic status, functional and sectoral level; indicators of international indices that reflect the economic activity of countries. Along with this, it is advisable to improve the methodology for monitoring the implementation of economic security on the basis of an integrated combination of a set of standards and criteria of economic orientation, which will form a system of effective response to economic risks and crises.

Citation: Rykov V. V. (2020) International Standards and Criteria for Economic Security as the Basis of Its Monitoring. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 3(30). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7145

Copyright: © 2020 **Rykov V. V.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Загрози, які виникають у світовому середовищі, мають достатньо суттєвий вплив на окремі держави, спричинюючи різні за ступенем наслідки. Інтеграційні процеси відіграють підсилюючу роль для дії різних негативних чинників на економічну безпеку, рівень гарантування якої є різним у тієї чи іншої країни. Питання протидії впливу світових та внутрішніх загроз, забезпечення сталого розвитку та високої конкурентоспроможності у складних умовах залишається актуальною проблематикою.

Пошук критеріїв, що можуть свідчити про послаблення економічної безпеки є важливим завданням від якого має залежати об'єктивність моніторингу реалізації функцій безпеки державою. Гарантування економічної безпеки лежить не лише у площині фінансово-економічних показників, а є ширшим і включає в себе контроль за соціальною сферою, екологією, енергонезалежністю, продовольчим забезпеченням. Як показують події, пов'язані з наслідками пандемії COVID-19, масштабне захворювання має прямий вплив на економіку держав, незалежно від рівня розвитку. А особливо, у довгостроковій перспективі пандемія залишить стійкі збитки в країнах, що розвиваються, за рахунок зменшення інвестицій;

розмивання фізичного та людського капіталу через закриття бізнесу та втрату робочих місць; зниження глобальних зв'язків між ланцюгами постачання в торгівлі. Ці ефекти знизять потенційний обсяг виробництва, який економіка може підтримувати при повній зайнятості та продуктивності праці [1].

Потреби у відповідному інструментарію контролю за економічною безпекою має особливу роль у системі державного управління, адже виявлення негативних тенденцій та загроз і оперативне реагування на них в значній мірі можуть пом'якшити наслідки або знизити рівень загроз у практично всіх сферах діяльності країни. Враховуючи дискусійність питань щодо сфери безпеки, досить корисним для України є вивчення світових підходів до визначення стандартів та критеріїв економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з економічною безпекою, визначенням міжнародних стандартів та критеріїв економічної безпеки розглядали у своїй праці А. Качинський, А. Матковський, В. Мельник, В. Онищенко, І. Подмаркова, І. Прохоренко, Я. Радюкова, М. Стрежнева, І. Шамаєв та ін. Не применшуючи науковий доробок вказаних дослідників, дискусійним залишається питання розгляду підходів до визначення міжнародних стандартів та критеріїв економічної безпеки як основи її моніторингу.

Мета статті. Метою є дослідження існуючих міжнародних стандартів та критеріїв економічної безпеки як основи її моніторингу.

Матеріали та методи. Використано методи теоретичного узагальнення й систематизації (для визначення особливостей правового регулювання підходів до стандартів та критеріїв економічної безпеки), монографічний (огляд наукових поглядів на проблему пошуку критеріїв економічної безпеки), аналітичний метод (для визначення факторів, що свідчать про реалізацію функцій економічної безпеки держави).

Результати дослідження. Економічна діяльність спирається на реалізацію розробленої державної політики та затверджених стратегічних планів, які передбачають певні індикатори реалізації стратегії, що свідчить про рівень досягнення показників стратегії та необхідності у її корегування. Зважаючи на значну кількість напрямів та сфер діяльності, що прямо чи опосередковано дотичні до економіки, існують різні погляди на розуміння ключових елементів гарантування економічної безпеки та критеріїв її реалізації.

Мельник В. І. [2] визначає, що більшість стратегій національної безпеки держав орієнтована на забезпечення національної та економічної безпеки через проведення радикальних економічних реформ, тісну інтеграцію до світових та європейських систем безпеки, приєднання до економічних і політичних союзів та організацій. У зв'язку з цим застосування напрацьованого досвіду зарубіжних країн щодо реалізації економічної безпеки має стати одним з найважливіших напрямків розвитку національної економіки України.

З точки зору забезпечення довгострокового розвитку важливо зменшувати ступінь будь-якої зовнішньої залежності економіки. В глобалізованому світі сьогодні немає країни, яка могла б подолати зовнішню залежність. Однак в економічних відносинах важливо максимально пом'якшувати зазначену залежність, оскільки саме це забезпечує вищий стан розвитку в довгостроковій перспективі [3].

В системі показників економічної безпеки можна виділити: рівень і якість життя; темпи інфляції; рівень безробіття; економічне зростання; дефіцит бюджету; розмір державного боргу; стан золотовалютних резервів; рівень тіньової економіки; екологічний стан [4]. До важливих елементів у структурі економічної безпеки держави можливо віднести: економічну свободу, стабільність і стійкість національної економіки, потенціал саморозвитку та прогресу [5].

У системі показників економічної безпеки держави можна розглядати індикатори представлені на рис. 1.

Основні напрями забезпечення економічної безпеки в нових країнах-членах ЄС визначені в стратегіях їхньої національної безпеки. Серед них можна виділити такі:

- здійснення ефективних заходів макроекономічної стабілізації, підтримка внутрішньої та зовнішньої стабільності;
- забезпечення динамічного розвитку економіки та міжнародного співробітництва;
- прискорення структурних реформ в економіці, залучення іноземних інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу;
- боротьба з організованою фінансово-економічною злочинністю;

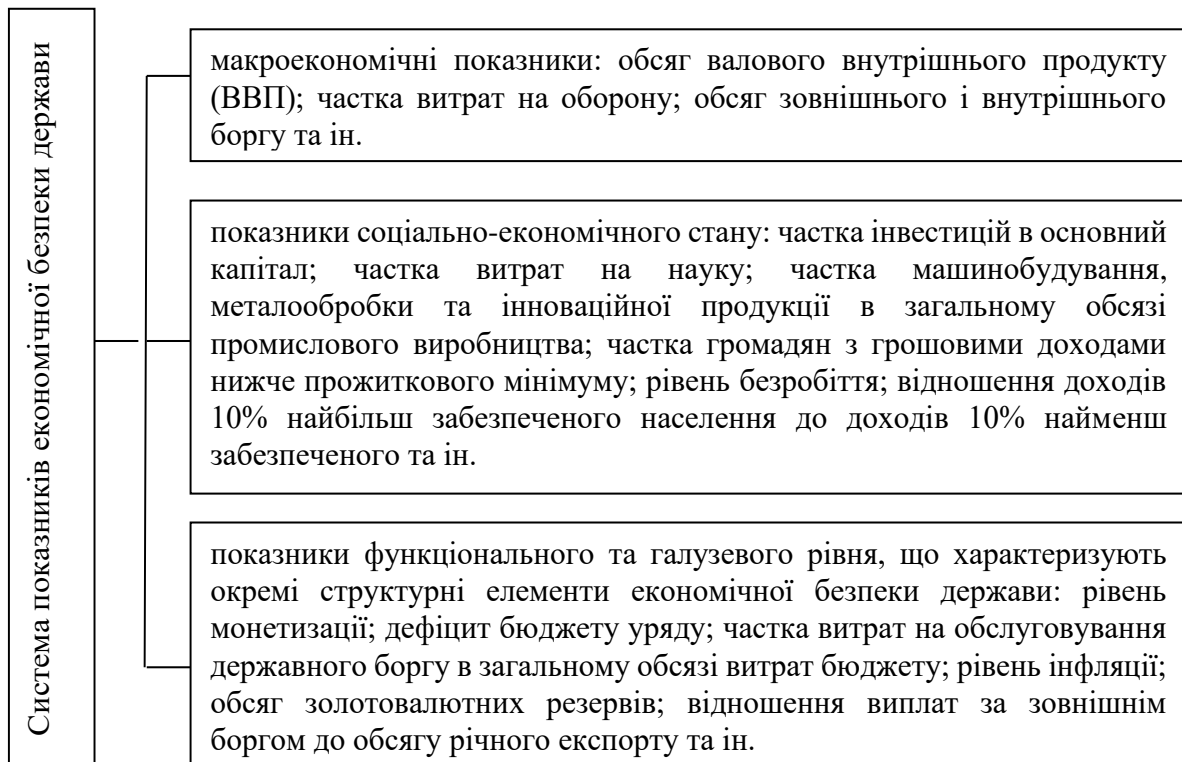

Рис. 1. Система показників економічної безпеки держави [6].

- ефективне ринкове регулювання в економічній і фінансовій сферах;
- узгодження фінансово-економічного законодавства, фінансової, економічної і митної політики з європейським законодавством;
- приєднання до трансконтинентальних транспортних комунікацій, створення інформаційної інфраструктури;
- ефективне управління трудовим потенціалом, необхідним для розвитку високотехнологічних галузей промисловості;
- підтримка належного рівня освіти та науки та ін. [7].

Заключний акт Наради з безпеки і співпраці в Європі [8], що є чинним, (розділ «Економічна і комерційна інформація») визначає важливу роль економічної інформації, на основі якої здійснюється детальний аналіз ринків, розробляються короткострокові та довгострокові прогнози. Зазначена інформація має містити:

- набір статистичних даних щодо виробництва, національного доходу, бюджету, рівню споживання та продуктивності праці;
- набір статистичних даних щодо зовнішньої торгівлі;
- законодавчу та регламентну базу, яка регулює зовнішню торгівлю;
- інформацію, необхідну у економічному прогнозуванні задля сприяння торгівельного розвитку [9].

В Євросоюзі існує механізм спостереження та примусу щодо виправлення ситуації прояву значних макроекономічних дисбалансів, а саме: превентивні заходи і засоби корекції (на ранній стадії дисбалансів Єврокомісія може давати національним урядам рекомендації для запобігання їх наростання; жорсткий примус (передбачений метод, що включає дві стадії – після єдиної невдачі з виконанням рекомендованих коригувальних дій на таку країну може бути накладена санкція у формі депозиту з нарахуванням відсотків, після другого повтору цей депозит може бути переведений в безповоротний штраф (до 0,1% від ВВП); система раннього попередження. Вказана система заснована на підставі набору з десяти індикаторів, що охоплюють основні джерела макроекономічних дисбалансів [10]. Індикаторами виступають показники: середнього балансу поточних операцій, інвестиційний показник, зміна частки експортного ринку, зміна номінальної вартості робочої сили, зміна реальних ефективних

обмінних курсів, борг приватного сектору, кредитний потік приватного сектору, зміна цін на житло відносно дефлятора споживання, борг державного сектору, середній рівень безробіття [11].

Основним документом у сфері безпеки в США є «Стратегія національної безпеки», в якій зазначено три головні цілі американської внутрішньої і зовнішньої політики: зміцнення військової безпеки, економічне процвітання, сприяння демократії в інших країнах. У США в лютому 2015 р. прийнята нова редакція «Стратегії національної безпеки» [12], де сформульовано підходи до політичних, оборонних, економічних та інших аспектів гарантування безпеки і добробуту, адаптовані до наявних і прогнозованих загроз і викликів. Безпека економіки Сполучених Штатів виступає найважливішою та незмінною складовою загальнонаціональної безпеки країни, що зафіксовано на законодавчому рівні. Серед найбільш значимих американських законів було прийнято у 1996 році закон про економічну безпеку [13], яким внесено зміни до Закону про національну безпеку 1947 р. та визначено основні положення, що стосуються: екстериторіальності; конфіденційності; правоохоронної та розвідувальної діяльності у сфері економічної безпеки. Закон про економічну безпеку та відтворення [14], який вступив в дію у 2001 р., був покликаний забезпечити податкові пільги, визначив основні пріоритетні напрями розвитку національної економіки, створення сприятливого митного клімату.

Слід зазначити, що показники економічного розвитку та індикатори рівня життя мають певні граничні межі, за якими можуть відбуватися явища негативного характеру, коли держава не в змозі гарантувати суспільну та економічну безпеку (табл. 1).

Таблиця 1. Граничні значення розвитку суспільства, що вважаються катастрофічними у світовій практиці [15]

Назва показника	Гранично-критичне значення	Імовірнісні соціально-політичні наслідки
Рівень промислового виробництва	30–40 %	Деіндустріалізація країни
Частка в експорті високотехнологічної продукції	10–15 %	Технологічне відставання економіки
Частка у ВВП державних асигнувань на науку	2 %	Руйнування науково-технічного потенціалу
Рівень безробіття	8–10 %	Зростання соціально-знедоленого населення
Частка імпортованих продуктів харчування	30 %	Стратегічна залежність країни від імпорту
Частка населення, яка живе за межею бідності	10 %	Люмпенізація населення
Співвідношення мінімальної і середньої заробітної плати	1:3	Декваліфікація і пауперизація робочої сили

Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю у 2015 році, визначила порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Зазначеним документом сформульовані Цілі сталого розвитку (ЦСР), які визначають набір цілей та завдань, що мають бути досягнуті до 2030 року. Порядок денний містить 169 цілей і різних показників для моніторингу, на основі 17 цілей сталого розвитку для управління економічними, екологічними та соціальними аспектами [16]. Виконання встановлених цілей, про що свідчатиме відповідний моніторинг, є певним підтвердженням реалізації економічної політики, направленої на макроекономічну стабілізацію, сталий розвиток, поліпшення показників якості життя, що вписується в стратегію реалізації економічної безпеки.

Формування системи показників, які інформують про рівень економічної безпеки держави використовують існуючі міжнародні індекси та рейтинги: Індекс економічної свободи; Індекс розвитку людського потенціалу; Глобальний індекс конкурентоспроможності; Індекс

легкості ведення бізнесу; Індекс стійкості суспільства; Індекс рівня глобалізації країн світу; Індеси якості державного управління; Індекс сприйняття корупції та ін., які характеризують напрями безпеки країни економічного, політичного та соціального характеру [17].

Важливим показником міжнародних порівнянь у контексті впливу глобалізаційних процесів на економічне зростання є Індекс розвитку людського потенціалу, який щорічно оцінюється експертами Програми розвитку ООН для більшості країн [18].

Методологія розрахунку Індeksu глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, укр. – ІГК) Всесвітнім економічним форумом розглядає конкурентоспроможність як множину підходів, політик та факторів, які формують рівень продуктивності економіки, а, отже і майбутній рівень процвітання країни. ІГК визначається на основі 114 показників, які характеризують 12 складових конкурентоспроможності: інституції; інфраструктуру; макроекономічну стабільність; охорону здоров'я та базову освіту; вищу освіту та професійну підготовку; ефективність товарного ринку; ефективність ринку праці; рівень розвитку фінансового ринку; технологічну готовність; розмір ринку; рівень розвитку бізнесу; інновації [19]. Методика Всесвітнього економічного форуму класифікує країни світу, спираючись на розмір ВВП на душу населення країни, та виділяє наступні категорії:

- країни з ресурсно-орієнтованою економікою (ВВП на душу населення менше 2000 тис дол. США);

- країни з ефективно-орієнтованою економікою (ВВП на душу населення в діапазоні 3000-9000 тис. дол. США);

- країни з соціально-орієнтованою та інноваційною економікою (розмір ВВП на душу населення понад 17000 тис. дол. США) [20].

Світовий банк оцінює конкурентоспроможність країн, використовуючи дослідження умов для ведення бізнесової діяльності, що визначає Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business), що розрахований на основі 120 індикаторів. Зазначений Індекс містить 12 сфер регулювання бізнесу: започаткування бізнесу; отримання дозволів на будівництво; підключення до електромереж; реєстрація майна; доступність кредитів; захист міноритарних інвесторів; сплата податків; міжнародна торгівля; виконання контрактів; вирішення проблем неплатоспроможності; регулювання ринку праці [21].

Інші системи для оцінки конкурентоспроможності, що використовуються провідними міжнародними організаціями та державними інституціями, хоча й мають певні відмінності, але, в основному, лише в частині обсягу вибірки та інших технічних рис, в цілому ґрунтуються на аналогічних індикаторах (табл. 2).

Експерти ЮНКТАД розробили Індекс ефективності прямих іноземних інвестицій (FDI Contribution Index), який відображає те, як потоки іноземних капіталовкладень слугують збільшенню добробуту країни, створенню робочих місць, збільшенню експорту, підвищенню податкових надходжень, збільшенню заробітної плати та інвестицій у НДДКР і розширенню виробничих потужностей. Країни умовно поділено на чотири групи залежно від якості вкладень іноземних компаній. Так, країни, віднесені до категорії «Високий внесок» (верхній квартиль) мають показники з таким діапазоном: на закордонні філії ТНК припадає приблизно половина їх ВВП (в доданій вартості) і експорту; одна п'ята частина робочих місць; у ТНК вища зайнятість і заробітна плата порівняно з місцевими фірмами; здійснюється майже 70 % зареєстрованих НДДКР [23].

Індекс неуспішності країн розраховується Фондом миру (The Fund for Peas) та Інститутом зовнішньої політики (Foreign Policy Institute). Цей індекс урахує 12 політичних, соціальних та економічних показників, які ілюструють рівень внутрішньої та зовнішньої конфліктогенності держав, і дає змогу оцінювати ризик колапсу держави [15].

Значна кількість підходів до критеріїв економічної безпеки, а звідси і різні стандарти, які визначають рівень реалізації економічної безпеки, свідчить про відсутність єдиних підходів в інструментарії моніторингу ключових показників стійкості до криз та ризиків економічної сфери. Незважаючи на широке методологічне бачення зазначеного питання, наукова думка та практики у сфері державного управління намагаються віднаходити власне розуміння доцільності використання тих чи інших критеріїв. Гарантування економічної безпеки складний та багатофункціональний процес, що потребує розуміння значної кількості напрямів, які забезпечують стабільність, прогнозованість, дієвість, керованість економік держави.

Таблиця 2. Порівняння індикаторів, які використовують провідні міжнародні організації та державні інституції для визначення конкурентоспроможності на основі показників зовнішньої торгівлі країни [22]

Організація	Індикатор	Кількість країн, що входять у розрахунок
ОЕСР	Реальні ефективні обмінні курси	23
	Відносні експортні ціни	15
	Відносна одиниця вартості праці	15
	Відносна одиниця споживчих цін	23
МВФ	Реальні ефективні обмінні курси	17
Трастовий фонд Morgan	Реальні ефективні обмінні курси 1	16
	Реальні ефективні обмінні курси 2	41
Федеральна резервна система США	Реальні ефективні обмінні курси	10
Казначейство Великої Британії	Реальні ефективні обмінні курси	17
Казначейство США	Реальні ефективні обмінні курси	44
Банк Франції	Реальні ефективні обмінні курси	13
	Відносні експортні ціни	16

З точки зору підходів до процедури реалізації всього комплексу дій з боку держави по визначенню та використанню стандартів та критеріїв економічної безпеки, з міжнародного досвіду слід виділити правовий механізм, який має забезпечувати відповідне законодавче поле, правову легітимність та наявність необхідних нормативно-правових актів та стандартів, які закріплюють відповідні стандарти та критерії економічної безпеки. Як бачимо США та Євросоюз використовують в своїй діяльності необхідний правовий арсенал, що може діяти як примус чи заохочення щодо корегування певних стандартів у економічній сфері.

Стосовно конкретних показників, які свідчать про реалізацію функцій держави у сфері економічної безпеки, то це показники макроекономічного характеру (обсяг ВВП; частка витрат на оборону; обсяг зовнішнього і внутрішнього боргу), показники соціально-економічного стану (частка інвестицій в основний капітал; частка витрат на науку), показники функціонального та галузевого рівня. Причому досягнення граничних значень окремих показників розвитку суспільства може бути катастрофічним.

Інше бачення проблематики, пропонує використання значного інструментарію міжнародних індексів (індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку, Індексу розвитку людського потенціалу; Глобального індексу конкурентоспроможності; Індексу легкості ведення бізнесу та ін.). На нашу думку, зазначені шляхи є достатньо перспективними, але методологічний пошук повинен розширюватися у бік інтегрального поєднання цілого комплексу стандартів та критеріїв, що можуть максимально об'єктивно інформувати органи державної влади у сфері економіки про стан гарантування безпеки.

Висновки. Таким чином, дослідивши окремі міжнародні стандарти та критерії економічної безпеки на основі зарубіжного досвіду як основи її моніторингу, визначено основні підходи до застосування відповідних критеріїв економічної безпеки у світовій практиці. Важливим є реалізація правової основи використання національних стандартів та критеріїв економічної бази. Показниками, що визначають досягнення економічної безпеки, розглядають макроекономічні показники; показники соціально-економічного стану, функціонального та галузевого рівня; індикатори міжнародних індексів, що відображають економічну активність країн. Поряд з цим, доцільним буде удосконалення методології моніторингу реалізації економічної безпеки на основі інтегрального поєднання цілого комплексу стандартів та критеріїв економічного спрямування, що дозволить сформувати систему дієвого реагування на економічні ризики та кризові явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Global Economic Prospects. June 2020. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOUpdateJune2020>.
2. Мельник В. І. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки держави (на прикладі країн Східної та Центральної Європи). Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право. 2015. Вип. 1 (2). С. 50–57.
3. Csath M., Fási C., Nagy B., Pálfi N., Taksás B., Vinogradov S. Soft Factors of Economic Security. Academic and Applied Research in Military and Public Management Science. 2019. №18 (2). P. 117–129.
4. Герасимов К. Б., Несолонов Г. Ф. Экономическая безопасность: учеб. пособ. Самара: Изд-во Самар. гос. аэрокосм. ун-та, 2011. 80 с.
5. Радюкова Я. Ю., Шамаев И. Н. Экономическая безопасность страны как многоуровневая система элементов и отношений. Социально-экономические явления и процессы. 2011. № 1-2. С. 194–198.
6. Подмаркова И. П. Оценка уровня экономической безопасности государства с учетом фактора национального богатства. Вестник Института экономических исследований. 2019. №. 1 (13). С. 82-88.
7. Онищенко В. О., Матковський А. В. Міжнародний досвід забезпечення економічної безпеки держави. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2014. №. 26 (1). С. 85–97.
8. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975 р. №994-055. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text.
9. Маргасова В. Г. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки регіону. Науковий вісник ЧДІЕУ. Регіональна економіка. 2011. №1(9). С. 53-61.
10. Стрежнева М. В., Прохоренко И. Л. Управление экономикой в Европейском союзе: институциональные и политические аспекты. М.: ИМЭМО РАН, 2013. 155 с.
11. EU Economic governance «Six-Pack» enters into force // MEMO/11/898. Brussels, 12 December 2011. Retrieved from: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/898&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
12. The National Security Strategy of the United States of America 2015. Retrieved from: <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>.
13. Economic Security Act of 1996. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/104th-congress/senate-bill/1557>.
14. U.S. Congress. Economic Security and Recovery Act of 2001. Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/senate-bill/1791>.
15. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. К.: НІСД, 2013. 104 с.
16. The Sustainable Development Goals Report 2016. United Nations: New York. 52 p.
17. Кизим М. О., Иванов Ю. Б., Губарева І. О. Оцінювання рівня економічної безпеки України та країн Європейського Союзу. Фінанси України. 2018. №. 4. С. 7–18.
18. Зварич І., Зварич Р. Аналіз ресурсно-сировинних дисбалансів світової економіки. Журнал європейської економіки. 2013. Т. 12. № 4. С. 433–457.
19. The Global Competitiveness Report 2016–2017. The Global Competitiveness Report 2019. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
20. Global Competitiveness Report 2014-2015. Retrieved from: reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015.
21. Doing Business 2020. Retrieved from: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.
22. Durand M., Giorno C. Indicators of International Competitiveness: Conceptual Aspects and Evaluation. Retrieved from: <https://www.oecd.org/eo/outlook/33841783.pdf>.
23. World Investment Report 2019. Retrieved from: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_overview_en.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮЮЧИХ МЕХАНІЗМІВ ІНТЕГРАЦІЇ КАПІТАЛУ В КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ)

Рикова Неля Володимирівна

Аспірант кафедри економічної політики та врядування Національної академії державного управління при Президентові України, Заступник начальника Юридична служба
Комунальне підприємство «Центр організації дорожнього руху»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3765-932X>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7146

ARTICLE INFO

Received 28 April 2020

Accepted 19 June 2020

Published 30 June 2020

KEYWORDS

corporations,
capital,
Polish corporate sector,
EU standards,
transnational corporations.

ABSTRACT

The development of the corporate sector in Poland has become an important element in the formation of a new economic environment and the transformation of social relations. The article analyses the regulatory mechanism in the corporate sector of Poland, which concerns, in particular, the mechanisms of integration and capital development, with the help of the content analysis method. Considerable attention is paid to updating Polish legislation in accordance with the requirements of the European Union (EU). The author carried out a retrospective analysis of the process of the development of market economy in Poland and the place of privatization in it. The study describes significance of privatization processes in Poland for new progressive tendencies of development of public relations. The article analyses the problems that still remain relevant for the development of the corporate sector in Poland. The regulatory features of the activity of transnational companies in modern Poland and their significance for the economy are studied. The author notes the role of Poland's membership in the EU to ensure further development of the market economy, the development of the corporate sector in it on the basis of capital integration. It is concluded about a significant capitalization of Polish companies. Access of Polish companies to capital is a necessary condition for dynamic development, as small Polish businesses are unable to accumulate investment funds on their own and incur high loan costs.

Citation: Rykova N. V. (2020) Features of Regulatory Mechanisms for Capital Integration in the Corporate Sector (on the Example of Poland). *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 3(30). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30062020/7146

Copyright: © 2020 **Rykova N. V.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Історія сучасного корпоративного сектору в Польщі та її регулювання відносно коротка. Сектор розвивався з початку 1990-х років, тобто з часу трансформації польської економіки від планової до ринкової [3]. Введення часткової конвертованості польського злотого в 1994 році призвело до появи ринку валют [2]. Фондова біржа розвивалася одночасно з міжбанківським ринком. Нормативні рамки сектору фінансових послуг конкретизує Конституція Республіки Польща (1997 р.) [8]. Вона вводить принцип свободи підприємницької діяльності як основи всієї економічної системи. Ця свобода виражається в наступному:

- свобода укладати договори будь-якого предмету та будь-якого змісту;
- свобода вибору ділових партнерів та можливість здійснення транскордонних відносин;
- свобода конкуренції [8].

Членство Польщі в ЄС зумовило потребу адаптації польського фінансового законодавства до вимог ЄС [1]. Європейське законодавство часто змінювалося. Це знайшло своє відображення в численних поправках до польських нормативно-правових актів [4].

Прийняті нові закони як відображення нормативного механізму регулювання можна розділити на три групи:

- 1) ті, що стосуються фінансового сектору в цілому;
- 2) ті, що стосуються окремих компонентів фінансового сектору: банківська справа, страхові компанії, ринок капіталу, інвестиційні фонди, пенсійні фонди тощо;
- 3) ті, що стосуються регулювання фінансового сектору.

Матеріали і методи.

Корпоративний сектор у Польщі виявився одним із найбільш динамічних у своєму розвитку.

Серед польських дослідників цієї теми слід відзначити таких авторів: Л. Бальцерович, Гж. Колодко, С.Гомулка. Перераховані автори були не тільки дослідниками, а й безпосередніми учасниками і розробниками реформ, в зв'язку з чим їх думки і аналіз представляють особливий інтерес.

Великий внесок у розробку теми внесли дослідники польського Центру соціальних і економічних досліджень (CASE), такі як Б. Блашчак, Р. Вудвард, М. Домбровські, П. Козаржевський, П. Яворські та ін. Їх дослідження, в основному, носять прикладний мікроекономічний характер. Цим авторам вдалося зібрати цікавий емпіричний матеріал щодо розвитку корпоративного сектору в Польщі і провести методологічно місткий та цінний аналіз даних. Вони широко застосовують статистичні методи дослідження, однак практично не висвітлюють загальноекономічні проблеми.

У даній роботі методом контент-аналізу буде проаналізовано нормативний механізм державного управління корпоративним сектором Польщі, зокрема проблема оновлення польського законодавства відповідно вимогам ЄС, в тому числі і для регулювання корпоративного сектору.

Результати дослідження.

Аналізуючи нормативні акти вище згаданої першої групи слід згадати Закон про обмін валют від 27 липня 2002 р., норми якого, між іншим, визначали порядок видачі дозволів на здійснення ринкових операцій, які пов'язані з витратами у перерахунку на іноземну валюту. До 2002 р. нерезиденти не могли придбати цінні папери у Польщі без дозволу на обмін валюти (що не відповідало стандартам ЄС). Однак, ці обмеження не стосувалися покупок нерезидентами казначейських цінних паперів.

Скасування обмеження у припливі капіталу до країн всередині ЄС, в тому числі у Польщі, дали можливість громадянам вільно інвестувати на ринки капіталу цих країн. В результаті цих змін громадяни отримали право мати рахунки в іноземних банках та вносити кошти на такі рахунки. З 2007 року додатково знято обмеження на рух капіталів (згідно з нормами Закону від 26 січня 2007 р. про внесення змін до Закону про валютне законодавство та інші акти). Такі нормативні зміни були наслідком зобов'язання щодо забезпечення відповідності польських нормативно-правових актів законодавству Європейського Союзу (Національний банк Польщі 2010). Найбільш важливі рішення стосувалися зняття обмежень щодо: придбання цінних паперів та частки участі у спільних інвестиційних фондах нерезидентами з третьої сторони, а також визначене право надавати та брати позики та кредитні кошти для торгівлі між резидентами та нерезидентами.

Інший важливий закон, що стосувався фінансового сектору в цілому був прийнятий 17 червня 2010 року, за яким інвестори отримали право на той самий рівень захисту на фінансових ринках Польщі, який вони мали в інших державах ЄС.

Серед нормативних актів у групі, що відносяться до різних галузей фінансового сектору, варто виокремити Закон про банківську діяльність та Закон про Національний банк Польщі, схвалені у 1989 р. Основне значення змін полягало у реконструкції банківського сектору, було дозволено функціонувати акціонерним та кооперативним банкам, розширено каталог банківської діяльності та послуг [4]. Значні зміни були внесені в організацію банківського нагляду, який було доручено Комісії з банківського нагляду. Було сформовано положення щодо здійснення певних банківських операцій: банківські рахунки, банківські

розрахунки, позики, аванси, банк гарантії, а також випуск банківських цінних паперів. Для створення кооперативного банку та акціонерного товариства потрібно було отримати дозвіл Комісії з банківського нагляду за погодженням з Міністром фінансів. Закон «Про банківську справу» 1997 р. визначав вимоги до капіталу, встановлені засновниками [5]. Початковий капітал засновників мав становити не менше, ніж 5 000 000 євро [7]. Частина початкового капіталу могла бути внесена у натуральній формі у вигляді обладнання та майна, якщо останні безпосередньо використовуються у банківській справі (але не більше 15% від початкового капіталу).

Подальші суттєві зміни відбулися в банківському регламенті із Поправкою від 23 серпня 2001 року. Вона передбачала, головним чином, пристосування польського законодавства до Директиви 2000/12/ЄС Європейського Парламенту та Ради, що стосуються ведення бізнесу організаціями у сфері кредитування. У польське законодавство було впроваджено такі терміни: кредитна установа, філія кредитної установи, філія вітчизняного банку, що надає послуги в рамках транскордонних операцій, принципи ведення бізнесу кредитними установами у Польщі [7].

Було внесено зміни до нормативно-правових актів щодо коефіцієнта капіталу, заснованого на ризику, визначено принципи дотримання банками вимог до капіталу для попередження окремих ризиків, включаючи ринковий ризик, а також внесено зміни до положень про контроль передачі акцій банків.

Таким чином, зміни з 1997 року багато в чому стали наслідком поступової адаптації польської системи регулювання до вимог ЄС, особливо з посиланням на вимоги до капіталу та управління ризиками в банківських установах. Ці зміни були пов'язані з впровадження Нової угоди про капітал, підготовлену Базельським комітетом та потім включено до права ЄС (Директива 2006/48 / ЄС, Директива 2006/49/ЄС) [10].

Загалом, впровадження директиви щодо норм реконструкції у внутрішнє законодавство на основі принципу максимальної гармонізації було дуже складним процесом.

Норми директиви 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС реалізовано в польському законодавстві наступними документами:

- Постанова Польського органу фінансового нагляду № 380/2008;
- Постанова Польського органу фінансового нагляду № 381/2008;
- Постанова Польського органу фінансового нагляду № 380/2008;
- Постанова Польського органу фінансового нагляду № 387/2008 [3].

Однак деякі зміни у внутрішнє законодавство були внесені не з метою адаптації до законодавства ЄС. Серед них можна виділити поправку 2005 року, за якою максимальна процентна ставка, яка може бути нарахована за банківськими позиками, торговим кредитом та на готівкові позики не може бути вищою, ніж у чотири рази більше ставки кредитування Національним банком Польщі. Це регулювання обмежує також загальну вартість усіх зборів та комісій, що впливають із висновку договору споживчого кредиту (без урахування витрат на страхування кредиту) до 5% від вартості споживчого кредиту.

Закон від 21 липня 2006 р. «Про нагляд за фінансовими ринками» був спрямований на інтеграцію наглядових органів за фінансовим ринком Польщі в один організаційний орган.

Настання глобальної фінансової кризи 2008 р. не вплинуло безпосередньо на Польщу. Країна unikнула великих втрат, спричинених кризою, і польська фінансова система залишилася відносно стабільною. У цей час Польща відреагувала на необхідність включення нових нормативно-правових актів, запроваджених ЄС, зокрема щодо зміни фінансових регламентів. Найбільш суттєві зміни відбулися за 2009-2011 роки [4]. Серед них найважливішими були ті, що стосуються вимог до капіталу, депозитів.

З 2007 року у кількох резолюціях було скориговано польські положення стосовно вимоги до капіталу відповідно законодавству ЄС, спрямованого на розбудову стабільності фінансового сектору окремих країн-членів. Конкретна мета цих резолюцій передбачала потребу пристосувати польську законодавчу базу до змінених директив Європарламенту, тобто Директиви 2006/48/ЄС, що стосується питання прийняття та ведення бізнесу кредитних установ, та Директиви 2006/49/ЄС про адекватний капітал інвестиційних фірм та кредитних установ.

У 2010 році, діючи на підставі статутних делегацій, включених до Закону про банківську діяльність, у Польщі були прийняті такі нормативно-правові акти:

1) Постанова про сферу застосування та детальні правила визначення вимог до капіталу для індивідуальних видів ризику (Постанова Польського фінансового нагляду № 76/2010);

2) рішення щодо інших статей балансу банку, включених до капіталу першого рівня, їх обсягу, умов включення до капіталу банку першого рівня (Постанова № 434/2010 Польського органу фінансового нагляду).

Ці акти обмежували обсяг фінансових інструментів, які можуть бути включені до власних коштів кредитних установ.

Варто звернути увагу на поправку до Закону про банківську діяльність від 28 квітня 2011 року, якою внесені суттєві зміни в наглядові ліміти ризику. Встановлювалися об'єми внесків акціонерних товариств релевантно власним коштам банку.

У 2011 р. визначені вимоги щодо ідентифікації, моніторингу та контролю банківського сектору, зокрема щодо ризику на «стрес-тестування». У резолюції зазначено, що випробування повинні покривати ризики, пов'язані з можливими змінами в економічній діяльності банку, включаючи ринкові умови, які можуть мати негативний характер. У цьому процесі важливе значення відіграє достатність власних коштів банку, визначені правила та процедури банків у їхніх стратегіях. Це сприяло більш точним формулюванням принципів функціонування системи управління ризиками та внутрішніх систем контролю, детальної оцінки внутрішнього капіталу банками, їх репутаційного ризику, принципів та способу розкриття банками якісної та кількісної інформації, що стосується достатності капіталу та обсягу інформації, які підлягають оприлюдненню.

У 2011 р. введено вимогу публічно розголошувати: інформацію, що стосується процесу визначення політики змінних компонентів оплати праці, найважливішої інформації стосовно змін у винагороді, відповідно результатам діяльності, визначено нормативи ліквідності банків.

У 2012 р. прийнято Постанову щодо обсягу та детальних правил визначення капіталу щодо положень про розрахунок орієнтиру загальної вимоги до капіталу.

Обговорення результатів

Розвиток корпоративного сектору в Польщі став важливим елементом формування нового економічного середовища та перетворення суспільних відносин. Вступ Польщі до Європейського Союзу 1 травня 2004 року поклав кінець перехідного періоду в історії розвитку польської економіки. Хоча приватизація державних підприємств триває в Польщі і до теперішнього часу, вона не проходить так інтенсивно, і вже не є основним компонентом перехідного періоду. Польща успішно перейшла до ринкової економіки, відтворивши втрачені в соціалістичний період ринкові інститути і сформувавши нові, необхідні для успішного розвитку країни в сучасній світовій економічній системі.

Гнучкість Польщі в розробці і здійсненні програм приватизації, її еволюція від «шокової терапії» до більш поступових та інституційних реформ, наявність безлічі моделей і механізмів приватизації, можливість їх поєднання має безумовний інтерес для дослідників.

Неоліберальна і неоінституціональна концепції у Польщі виявилися плідними. Теоретичні розробки цих концепцій знайшли відображення в розробці програм переходу від соціалістичної моделі до ринкової. Неолібералізм в основному застосовувався в ролі наукової бази для проведення стабілізаційної програми, а також в рамках програм приватизації на ранньому етапі реформ. В подальшому були зроблені спроби заповнити неуспіхи неоліберальної концепції неоінституційними положеннями.

Наразі у корпоративному секторі сучасної Польщі залишаються такі проблеми: зниження податкового тягаря; приведення бухгалтерського обліку на польських підприємствах у відповідність до міжнародних стандартів, що дозволить більш вірогідно оцінювати діяльність і балансові показники польських підприємств при співпраці з іноземним капіталом; прийняти законопроекти, що регламентують роботу іноземних інвесторів в Польщі в сфері торговельної політики, руху товарів і капіталів, а також концепцію страхування і гарантій іноземних інвестицій в Польщі; допустити іноземних інвесторів в стратегічно важливі галузі польської економіки. При цьому уряд, звичайно, має жорстко контролювати дотримання інвестиційних зобов'язань, взятих на себе зарубіжними партнерами.

Висновки. Сучасна Польща все ж має пробіли в корпоративному і контрактному праві, дещо складно структуровану податкову систему. Важливою проблемою залишається забезпечення активності значної кількості малих фірм за участю іноземного капіталу.

Представлення польських корпорацій на тлі західних корпорацій, порівняння польських бізнес-компаній із західними компаніями та польських брендів із західними брендами, дають підстави стверджувати про значну капіталізацію польських компаній. Доступ польських компаній до капіталу є необхідною умовою динамічного розвитку, оскільки малі польські суб'єкти господарювання не в змозі накопичувати інвестиційні фонди самостійно і несуть великі витрати на взяті позики. Як результат, існує великий ринок окремих нестабільних компаній, що проявляється не лише у високих значеннях змінної нестабільної динаміки зростання, але також високого відсотку банкрутства.

Сильна конкуренція з боку транснаціональних корпорацій змушує польський бізнес більше залучати іноземний капітал, шукаючи іноземних інвесторів (альянси, злиття, поглинання, угоди) або ініціюючи комерційну діяльність з використанням бренду. Проміжним етапом, що веде до мети, є створення рідних груп капіталу, що дозволяє розширити ринки.

Окремі компанії через горизонтальну та вертикальну концентрацію мають на меті збільшити частку ринку та, таким чином, зайняти кращу конкурентну позицію. В епоху глобалізаційних процесів характерним є посилення процесів концентрації, що вимушене логікою ринку.

Наразі польські компанії не відіграють надвеликої ролі на міжнародному ринку. І хоча розвиток польських підприємств слід сприймати як досить динамічний, вони ще мають невикористаний потенціал та ресурси для подальшої розбудови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Janc, A. (2004). *Modern Banking in Transition Economies of Central and Eastern Europe*, The Poznan University of Economics, Poznan.
2. Kokoszczyński, R. (2004). *Modern monetary policy in Poland*, PWE, Warszawa.
3. Kośmicki, E. (2001). *Obietnice globalnego kapitalizmu*, „Dziś”, nr 1 Lista 2000, „Rzeczpospolita” z 12.09.2004.
4. National Bank of Poland, (2014). *Financial System Development in Poland 2011*, Warsaw.
5. Romanowaska, M., Trocki, M., Wawrzyniak, B. (2000). *Grupy kapitałowe w Polsce*, Wydawnictwa Difin, Warszawa.
6. Sala, S. (2003). *Wybrane cechy działalności korporacji transnarodowych i ich implikacje dla Polski*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji*, red. Z. Ziolo, Z. Makiela, Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków.
7. Skodlarski, J., Matera, R. (2004). *Gospodarka światowa. Geneza i rozwój*, PWN, Warszawa.
8. *The Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997*.
9. Thurow, L. (1996). *The Future of Capitalism. How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World*, Nicholas Brealey Publishing, London.
10. 2 H02C 071 22, *Raport z badań sfinansowanych przez Komitet Badań Naukowych w ramach projektu zarejestrowanego pod numerem (2004)*. Gdańsk.

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMY

ISSN 2412-8368

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite

3(30) June 2020

SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

 BASE

Google
scholar

RePEc

OpenAIRE

BIBLIOTEKA
NARODOWA

Passed for printing 25.06.2020. Appearance 30.06.2020.

Typeface Times New Roman.

Circulation 300 copies.

Publisher RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2020

Numer KRS: 0000672864

REGON: 367026200

NIP: 5213776394

<https://rsglobal.pl/>